

(E)Tuğg.Doç.Dr. Oktay BİNGÖL

İdlib’de Yeni Mutabakat: Kazananlar, Kaybedenler, Fırsatlar ve Riskler

Mutabakat esasları

5 Mart 2020 tarihinde Moskova’da Rusya ve Türkiye arasında varılan uzlaşıyla yeni bir mutabakat imzalandı. Mutabakatın özünü üç madde oluşturuyor.

Birinci madde, İdlib gerginliği azaltma bölgesindeki temas hattı boyunca tüm askeri faaliyetlerin 6 Mart 2020 tarihinde saat 00:01’den itibaren durdurulacağını; 2. madde, M4 karayolunun (Halep-Lazkiye) kuzeyinde altı km ve güneyinde altı km derinliğinde bir güvenli koridor tesis edileceğini ve bu koridorun işleyişine dair ayrıntılı esas ve usullerin, iki ülkenin Savunma Bakanlıkları arasında yedi gün içinde kararlaştırılacağını; 3. madde ise, Türk-Rus ortak devriyelerinin 15 Mart 2020 tarihinde M4 karayolunun Serakib’in iki km batısından Ain-Al-Havr’a kadar olan kesimi boyunca başlatılacağını öngörüyor.

Mutabakatta, son aylarda özellikle Serakib bölümünde şiddetli çatışmaların yaşandığı M5 karayolu (Halep-Şam) hakkında doğrudan bir cümle yok. 1. maddede mevcut temas hattının ateşkes için esas alındığı düşünüldüğünde, karayolunun artık tamamen Suriye ordusu kontrolünde olduğunun taraflarca kabul edildiği anlaşılmaktadır.

Mutabakat uçuşa yasak bölge teşkil etmemiştir. Dolayısıyla güvenli koridorun hava sahası Rusya tarafından kontrol edilecek ve Türkiye hava hareketi Rusya’ya tabii olmaya devam edecektir.

Mutabakatta yerinden edilmiş ve mülteci akını başlatabilecek siviller için doğrudan bir düzenleme yoktur. Rusya’nın şimdilik bu kartı elinde tuttuğu ve muhtemelen AB ile pazarlıklarında kullanacağı düşünülmektedir. Ankara ise mülteciler için AB ülkelerine gitme yolunu açarak bu kartını kullanmıştı.

Kazananlar ve Kaybedenler

Esad yönetimi ve Suriye ordusu

Rejim İdlib’de kazanımlarını elde bulundurmakta zorlanıyordu. Suriye ordusu Türkiye’nin Bahar Kalkanı Harekatı ile İdlib’de önemli bir kayıp vermişti. Bu kayıplar Suriye ordusunu muhaliflere karşı yerel bağlamda biraz daha dayanıksız hale getirmişti. Mutabakatla Rejim rahatladı, şu ana kadar ele geçirildiği yerler kendisinde kaldığı gibi Türkiye’nin taarruzundan kurtuldu. Rejim aynı zamanda M-5 karayolunu tam kontrol ederek ikmal ve lojistik zorluklardan kurtuldu. M-4 ise fiilen Rusya kontrolünde olacağından Lazkiye-Halep ulaşılmasının açılması anlamına geliyor.

Rusya

Rusya her tür krizden ve uzlaşma sürecinden en büyük kazanan oluyordu. Bu sefer de değişmedi. Rusya, öncelikle Türkiye ile ilişkilerinin bozulmasını ve Türkiye'nin tekrar ABD ve NATO'ya yönelmesini şimdilik engelledi. Doğal gaz, boru hatları, nükleer enerji, S-400 ve diğer stratejik silahların işbirliğinin kesintiye uğramasına engel oldu. Bu şekilde Türkiye'nin kendisine asimetrik bağımlılığını bir süre daha garantiye aldı.

Rusya aynı zamanda küresel kamuoyuna ve özellikle Avrupa'ya Suriye ve bağlantılı mülteci krizinin çözüm anahtarının kendisinde olduğunu tekrar hatırlattı. Rusya, Batı (ABD, AB, NATO) ile Ukrayna, Kırım ve Baltık üzerinden mücadelesinde kozunu biraz daha kuvvetlendirdi. Rusya yerelde ise Suriye'de M-5 yolunun kontrolünün Suriye ordusunda olduğunu Türkiye'ye resmen kabul ettirdi. M-4 yolunu ise güvenli koridordaki hava kontrolünü sağlayacak olması itibariyle fiilen ele geçirdi.

Türkiye

Türkiye kazanan ve kaybeden olarak çıktı. Rusya, İran ya da Suriye ile doğrudan bir savaş riski kağıt üzerinde de olsa geçici olarak ortadan kalktı. Türk halkının evlat kaybıyla yaşadığı acının ve gerginliğin bir süre azalacak olması en büyük kazanç. Mutabakat Türkiye'nin devam ettirmekte zorlanacağı siyasi amacı belirsiz Bahar Kalkanı Harekatını bitirmesine imkan sundu. Türkiye aynı zamanda çatışma bölgesi içinde kalmış gözlem noktalarını sonlandırma ve geriye çekme zemini yakaladı.

Rusya'nın Rejim adına, Türkiye'nin ise ılımlı ve radikal tüm muhalif gruplar adına bir mutabakat imzalıyor gibi görülmesi Türkiye'nin en büyük kaybı olmaya devam ediyor.

Muhalifler

"İlmlı muhalifler" kaybeden oldu. Kontrol etmek için mücadele ettikleri önemli yerleşim yerlerini terk etmek zorundalar. Türkiye'nin gözlem noktalarını sonlandırmak zorunda olması muhaliflerin önemli bir destekten yoksun olması anlamına geliyor. İlmlı muhaliflerle içi içe girmiş cihadist ve radikal yapılar her tür karmaşık ve belirsiz ortamın kazananları olduğundan burada da fayda sağlayacaklardır. Bu tür koşullar radikallere daha fazla eylem fırsatı yaratır, yeni gruplar ortaya çıkarır ve çatışma ekonomisini daha kazançlı hale getirir.

Sivil Halk

İdlib'deki sivil halk ve yerlerinden edinmişler ise sürekli kaybedenler olarak bu sefer de kazançlı çıkma şansından yoksun görünüyor. Güvenli koridorun tesisi ve devamına bağlı olarak ne tür yaşam koşullarının onları beklediği belli değil ancak çok iyimser olmamak gerekiyor. Kesin olan, çatışmanın taraflarınca artan bir şekilde araç olarak kullanılmaları gerçekliğidir.

Riskler ve Fırsatlar

Türkiye ve Rusya bir kez daha çatışma ortamında tırmanmanın yüksek bir noktasında çatışma yönetmeye muktedir olduklarını gösterdi. Ancak bu beceri, çatışmanın yapısal nedenlerinin ortadan kaldırılmasına yetmiyor, sadece çatışma davranışlarında kısmi yumuşama sağlayabiliyor. Bu nedenle ulaşılan çözüm kırılıgandır. Tüm çatışmalarda görüldüğü gibi bu çatışmada da tırmanma, tıkanma, yumuşama, iniş, tekrar tırmanma ve savaş riskinden oluşan fasit döngü devam edecek gibi görünüyor.

Mutabakatın basın açıklamasında tarafların beyanları temel anlaşmazlık konularının değişmediğini gösterdi. Rusya İdlib'deki tüm grupları terörist olarak kabul ediyor ve bunlara karşı silahlı mücadeleyi öngörüyor. Dolayısıyla Putin ve Lavrov Rusya'nın hava bombardımanı ve Rejimin kara taarruzunun durmayacağını ima ediyor. Türkiye ise terörist denilenlerin bir bölümünü Suriye'nin meşru ordusu olarak niteliyor. Bu açık çelişkinin varlığı devam ediyor.

Ankara, Esad rejimini tehdit ederek ve miat koyarak caydırmayı amaçlamıştı. Bu kapsamda "Esad kuvvetlerinin 01 Mart 2020'ye kadar Soçi Mutabakatı sınırlarına çekilmesini aksi takdirde Türkiye'nin gereğini yapacağını" beyan etmişti. Ankara Mutabakatla beyanının tam aksini (Esad'ın kontrol ettiği yerleri) kabul etti. Bu durum çok aktörlü iç savaş ortamında klasik caydırma kuramının geçersizliğini de gösterdi.

Buradan çıkarılacak ders, caydırma ve zorlama gibi stratejik seçenekler uygulandığında yerine getirilemeyecek taahhütte bulunmamaya dikkat etmektir. Aksi durum rakipler nezdinde devletin güvenilirlik ve kararlılık algısını olumsuz şekillendirir ve sonraki benzer süreçlerde aleyhe çalışır.

Türkiye için en büyük fırsat, İdlib ve civarında Suriye ordusu kontrolünde kalmış gözlem noktalarını kapatmak ve askerimizi emniyetle anavatanına getirmektir. Burada geri çekilmenin de taarruz gibi bir hareket nevi olduğunu belirtmek gerekir. Harekat çeşitlerinin tamamı (taarruz, savunma, muharebeyi kesme, oyalama, geri çekilme, takip vb.) hepsi zaman, mekan, kuvvet ve hedef koşullarına uygun yapılması gereken stratejilerdir, aralarında "iyi-kötü-onur kırıcı" gibi bir ayırım yapmak gereksizdir.

Mutabakatın getirdiği ateşkes ve uzlaşma şimdilik geçici ve sonuçlarını kestirmek zor. Muhtelif gruplar tarafından ihlal edilmesi yüksek olasılıklıdır. Türkiye için en büyük risk ise "muhalifler" olarak genelleştirilen ancak gerçekte yüzlerce farklı ve şiddetten beslenen grupla ilişki yürütmeye devam etme zorunluluğu ve tercihidir. Bu durum gerçekte Türkiye için bir kapandır ve bundan kurtulma için eleştirel ve çok yönlü bakış gereklidir.

İdlib'de defalarca ateşkes ilan edilmiş ve hemen sonrasında bozulmuştur. Ateşkes ve güvenli koridor hakkında aşırı iyimser olmamak gerekir. Bu nedenle Türkiye İdlib'de kendi askerlerine tam koruma sağlamalı (hava dahil), aksi durumda kuvvet bulundurmamalıdır.

Bu belgede yer alan hususların **tüm sorumluluğu yazarlara ait olup** MSE'ye üyelerini bağlamaz.

Bu belgenin her hakkı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu esasları çerçevesinde MSE'ye aittir.

Alıntılarda <http://merkezstrateji.com/> uzantısının verilmesi, belgenin tamamına ulaşılabilmesi için zorunlu tutulmuştur.